

ČECHY A ŘÍŠE

Jakub Razim

Východiska – obec. his.

„Stálou vzájemnou konfrontací pramenů, které mají k problému co říci, snažím se poznat, který byl skutečný vztah obou státních útvarů ve zkoumaném období a jaký byl reálný obsah těch právních forem, jimiž bývaly někdy (ne vždy) vzájemné vztahy vyjadřovány ... Odmítám formální právněhistorické nazírání na uvažovaný problém, tj. takové hledisko, které klade důraz na pouhé právní vyjádření vzájemného vztahu (nebo jen některé jeho části), aniž se stará o skutečnost a reálný obsah.“

FIALA, Z. Vztah českého státu k německé říši do počátku 13. století. (Podle kritiky pramenů.) Sborník historický. 1958, 6, s. 24

Východiska – práv. his.

„Nešlo ... v žádném případě o právo, nýbrž jen a jen o politiku; nešlo o právní smlouvy, nýbrž jen o politické akce a akty; nešlo a nemohlo jít s české strany nikdy o 'přístupování' a 'začleňování se' do rámce 'říše' a německého státního života s oním účinkem, jaký byl z toho vyvozován, a domněle obnovován, v letech 1939-1945, nýbrž jen a jen buď o dočasné podléhání okamžitému násilí (z čehož právo nikdy vzniknouti nemůže) anebo o přechodný oportunistický politický vztah a poměr, postoj a chování.“

VANĚČEK, V. Stát Přemyslovců a středověká „říše“. Praha : Melantrich 1945. s. 22

Moderní metodologie

- „ústavní dějiny jako kulturní dějiny“
- *cultural turn* od nadosobních struktur k **člověku a soc. interakci**
- **středověká normativita a „ustava“**
  - *málo diferencovaná (právo x politika)*
  - *výsledek konsensu v rámci rituálně-symbolické praxe (fce - vizual., reproduk.)*
  - *rituál plnil ve stv. funkci práva (jistota očekávání, řešení konfliktu)*

Jaká je sociální logika pr. rituálu (očekávání, význam, dopady)?
- **PR. RITUÁL:**
  - *chování založené na vnucených, event. tradičních pravidlech*
  - *opakuje se identicky, popř. s drobnými obměnami opakuje (deskriptivní část definice)*
  - *prohlubuje soudržnost kolektivu (funkcionální část definice)*
  - *vymezuje právní účinky a odkazuje na normativní představy*

Typologie mzn. vztahů

OBEČ.: *foedera aequa x foedera iniqua*

ZVL.:

- ***pax*** = svazek mezi státy, zajišťující zúčastněným stranám bezpečí před vojenskou agresí
- ***foedus*** = vojenské spojení proti třetí straně
- **obchodní vztahy** (smlouvy, koncese)
- **přírozené/umělé příbuzenství** v podobě adopce a křestního kmotrovství
- **výměna darů** (např. při uzavírání smluv a spojení)
- ***amicitia*** = pouto věrnosti a křesťanské lásky (*fides et caritas*), obsahující oboustranný právní závazek k radě a pomoci (*consilium et auxilium*)
- ***fraternitas*** = spojení mezi královskými bratry, vládoucími v různých zemích, které zavazuje v případě nutnosti k oboustranné podpoře radou a pomocí (*auxilium*)

Česko-říšské vztahy

CHRONOLOGIE (Moraw):

- i. christianizace Čech (od 9.-10. st.)
- ii. politické spojení od tributu po vazalitu (od 10. st.)
- iii. Čechy mocenskou oporou v říšské politice (od 11. st.)
- iv. účast Přemyslovců ve stavu říšských knížat (od 12. st.)
- v. dědičný královský titul (přelom 12. a 13. st.)
- vi. Čechy centrem říše (Lucemburkové)

SPECIFIKA:

- NE: říšský majetek, výkon vladařských práv řím. panovníka, říšské sjezdy
- zemská církev
- nastolovací praxe

INTEGRAČNÍ PRVKY:

- prostá podřízenost (*deditiones*)
- soud./rozhodčí podřízenost
- tribut a dary
- lenní systém
- říš. apropace/infeudace
- účast na říš. sjezdech a výpravách
- účast na říš. volbě a kurfiřtství
- arcičíšnictví
- bis. investitura
- „přátelství“ a příbuzenství

Co a jak se stalo?

DĚJINY
UDÁLOSTÍ:

*říšská „východní
politika“*

Co je typické?

DĚJINY
STRUKTUR:

*symbolická
komunikace a
právní rituály*

Jak to bylo vnímáno?

DĚJINY
PŘEDSTAV:

*dobové
koncepce říše*

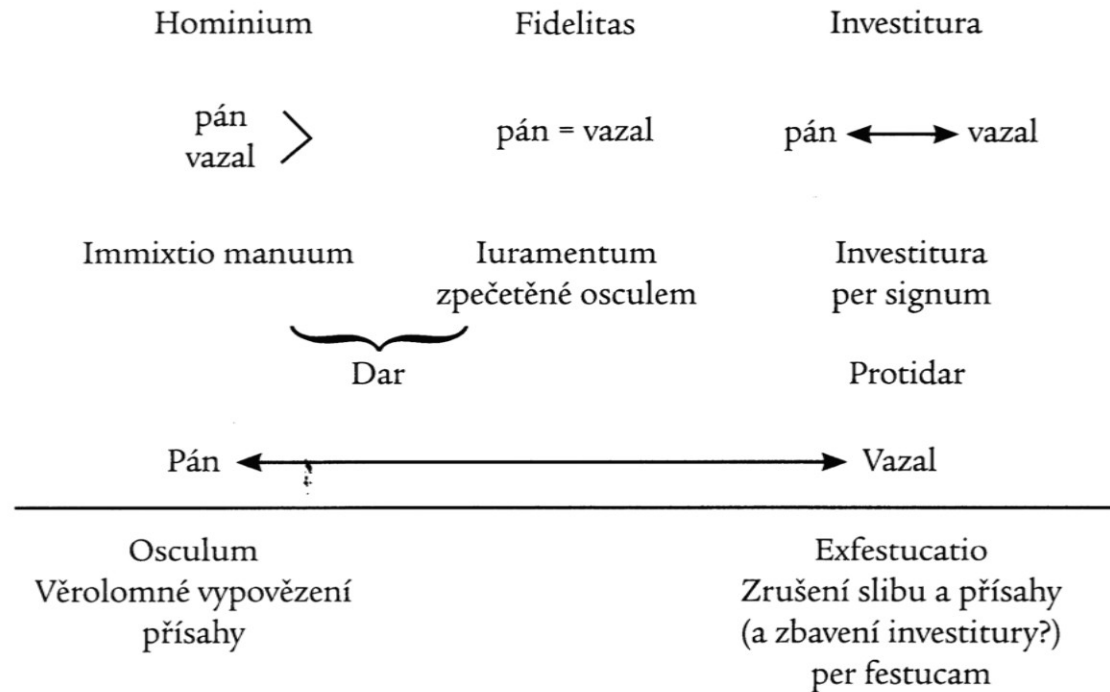
Investitura

- inaugurační a přechodový pr. rituál
- účel: **transfer veřejné moci**
- „lenní“ forma: propůjčení léna při současném ustavení svazku vazalské věrnosti
- **FÁZE:** 1. *homagium*, 2. přísaha věrnosti, 3. udělení léna
- ANTROPOLOG. KONSTANTY: místo, publikum, adaptace, *memoria*
- **FCE:**
  - *artikulace, legitimace a upevnění asymetrických moc. vztahů a řádu světa*
  - *consilium et auxilium*

Schéma lenního rituálu

C. Schéma feudálně vazalského symbolického systému

1. hominium: lenní slib
(prohlášení vyjadřující vůli stát se manem), vkládání rukou
(*manus – potestas*)

2. fidelitas + osculum: přísaha
věrnosti doprovázená
polibkem

3. investitura: udělení léna
(smlouva)

- symbolika gest a promluv
- symbolika místa
- publikum jako garant řádu světa
- paměť

Deditio

- řím. kořeny, ale stv. obs.: **mimosoudní vyrovnání**
- podrobovací rituál smíření, vliv penitenciárních praktik
- konflikt panovník - privilegované osoby, ochotné k mírovému řešení
- **FÁZE:** 1. *iniuria/offensio* = zásah, 2. *reconciliatio* = zprostředkování, 3. *satisfactio* = zadostiučinění
- **FCE:** stabilizovat politický řád, legitimizovat kroky panovníka, harmonizovat protikladné zájmy vládnoucí elity a poskytnout zadostiučinění poškozeným
- **STEREOTYP. SCÉNÁŘ:** před obecnstvem poražený sok s popelem na hlavě, bosýma nohama a v rouše kajícíka se vrhá k nohám vítěze, čímž vyjadřuje, že se distancuje od svých politováníhodných skutků a podrobuje se vyšší autoritě, která ho dříve či později omilostní (*humiliatio – exaltatio, christomimesis*)

Dary

- plnění na bázi dobrovolnosti (event. protiplnění neurčité)

x tribut – problém odlišitelnosti při ambivalentním jazyk. úzu a soc. realitě

- nástroj diplomacie a disciplinace
- která se může pojí s infeudacemi a *deditiones*
- **PŘEDMĚT:** cennosti (ne peníze) - úřady
- **FCE:** artikuluje a (re)produkuje závislostní vztahy mezi dárci a obdarovanými po vertikále i horizontále, signalizuje (ne)přátelství x rukojmí, **zakládá a potvrzuje** mír
- **ZÁSADA RECIPROCITY** (paradox !): povinnost dávat, přijímat a oplácet dary
- **SYSTÉM:**
  1. publicita, 2. licitace, 3. povinnost přijmout dar + 4. flexibilita, 5. ambivalentnost, 6. konektivita (soc. sítě)

PA

X

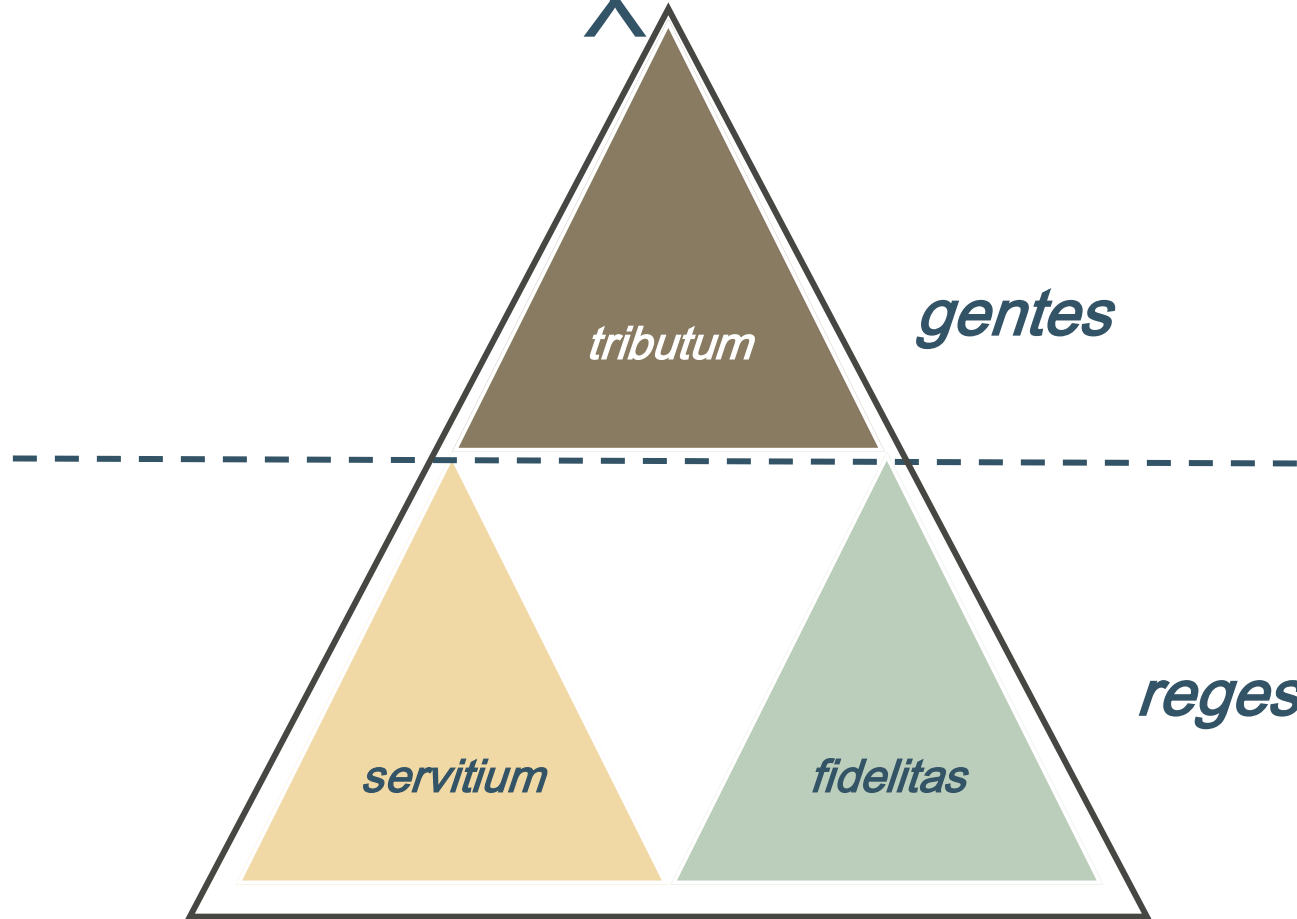
tributum

gentes

servitium

fidelitas

reges

Lampert z Hersfeldu

